

Harold Isaacs: *Den kinesiska revolutionens tragedi*

Följande är ett till svenska översatt utdrag ur kapitel 3 av Harold Isaacs, *The Tragedy of the Chinese revolution*, andra reviderade upplagan (1961).

Isaacs kom till Kina 1930, där han blev medlem i det kinesiska kommunistpartiet (han arbetade bl. a. med en engelskspråkig tidskrift för kommunistpartiets räkning). Han blev dock snart övertygad om att den förda politiken hade varit katastrofal och anslöt sig 1934 till vänsteroppositionen och bröt med kommunistpartiet.

Under denna period hade Isaacs samlat massor med dokumentation om det historiska förloppet och den förda politiken och han beslöt att skriva en bok om detta. Resultatet blev *The Tragedy of the Chinese revolution*, vars första upplaga kom ut 1938.

Vid denna tidpunkt var Isaacs trotskist och Trotskij skrev ett förord till boken.¹ När han 1951 gav ut boken i en andra upplaga, var han inte längre trotskist och han tog heller inte med Trotskij's förord. Han genomförde också vissa ändringar i boken, motiverade av att han ändrat politisk ståndpunkt. Själv skriver Isaacs följande om detta i förordet till 1951 års upplaga:

Denna bok har i bibliografier ofta beskrivits som ”trotskistisk”. Man kan med fog fråga sig om den fortfarande förtjänar denna etikett. Det är idag svårt att veta vad den missbrukade termen ”trotskistisk” betyder. I det kinesiska händelseförloppet 1925-1927 gav Trotskij ej vika för den stalinistiska degenereringen, utan förblev en konsekvent internationalist. Han insåg och förstod vad som hände klarare än någon annan rysk ledare. Han förutsade med häpnadsväckande precision händelsernas gång. Hans analyser och kritik av den officiella linjen bekräftades om och om igen av de bevis som denna bok undersökte i detalj för första gången. Detta är ett faktum som kvarstår oberoende av tidens gång eller förändringar i en författares synsätt. Dock kan denna bok, även om den stöder mycket i Trotskij's dåtida analys, ej karakteriseras som trotskistisk, enär den ej längre accepterar hans slutsatser.

Även om jag avvisar den bolsjevism vars främsta språkrör Trotskij kom att bli, har jag ändå stor respekt för några av Trotskij's idéer om vad den socialistiska revolutionen var ämnad att vara. Trots att han själv var fången i vissa bolsjevikiska dogmer vilka närde en diktatur, var det icke desto mindre Trotskij som till slut höjde sin röst mot den totalitära byråkratin. Han kom att symbolisera de överlevande revolutionära, moraliska principerna, vilka stod över intrigerna, maktmaskineriet, förtälet och det blodiga förtryck som kännetecknade stalinismens maktutövande. Man var inte tvungen att ha samma uppfattning som Trotskij för att kunna respektera honom. Men jag kunde knappast, på grund härav, i denna edition inkludera det förord i vilket Trotskij, så varmt vitsordade originalet. Trotskij röjdes ur vägen av en lönnmördare från Kreml för elva år sedan. Jag kan ej veta vad hans åsikter skulle ha varit idag om den ryska statens natur och om sättet att åstadkomma en ny och mer demokratiskt fruktbar syntes av revolutionärt tänkande och handling. Jag kan inte tro att han skulle instämma i de åsikter jag nu har och vilka jag ger uttryck åt i denna bok. Ej heller kunde jag komma mig för att trycka introduktionen på nytt med utelämnande av hans vitsord. Boken måste svara för sig själv. Om vi skall sätta en etikett på den, kan den beskrivas som demokratiskt socialistiskt vinklad. Samtidigt känner man sig tvingad att tillägga, att användandet av politiska etiketter nuförtiden urartat, vilket driver många till att försöka göra en politisk filosofi av vanligt hederligt försvar för mänsklig anständighet.

1951 års upplaga av boken (liksom 1961 års) kan således inte längre betecknas som ”trotskistisk”, men inte desto mindre förblir Isaacs böcker, inklusive de senare upplagorna, bland det bästa som skrivits om denna period i den kinesiska revolutionen.²

¹ Detta förord finns i svensk översättning på marxistarkivet: [Revolution och krig i Kina](#)

² 1938 års engelskspråkiga upplaga av boken finns på webbplatsen marxists.org, [Tragedy of the Chinese Revolution](#). Tidskriften *Revolutionary History*, Vol.2 No.4, Spring 1990 innehåller en intressant artikel om skillnaderna mellan de olika utgåvorna (se [Paul Collin: The Tragedy of the Chinese revolution](#))

Det kapitel som återges nedan var nyskrivet för 1951 års upplaga. I första upplagan ingick det som en del av kapitel 2, men till andra upplagan, som författades efter den kinesiska revolutionens seger (1949), delade Isaacs upp kapitlet i två och omarbetade dem. Det faktum att Isaacs då inte längre var revolutionär – han övergick till att göra akademisk karriär – kan givetvis inte undgå att påverka det politiska perspektivet. Isaacs har dock fortfarande en i grunden marxistisk historiesyn, samtidigt som han besitter stora kunskaper om Kina, vilket medför att även det nyskrivna kapitlet är mycket läsvärt.³

En mindre del av kapitlet (delar av slutet) publicerades på svenska i Thomas G Harts antologi *Kina*, Studentlitteratur 1978, resten är nyöversatt.

Martin Fahlgren 9 oktober 2009

3. Världskris: Det ryska inflytandet

Den kinesiska revolutionen växte fram ur Kinas sociala villkor och historiska omständigheter. Dess förlopp utstakades i det stora hela av samspelet och motsättningarna mellan olika klassintressen inom landet. Men den tid var redan förbi, när händelserna i Kina kunde vara rent ”kinesiska” till sitt innehåll. En nationalistisk revolution i Kina betydde definitionsmässigt, en sammanstötning mellan kinesiska och utländska intressen. Nationalismens frön hade ursprungligen sått av den invaderande västerländska imperialismen, som hade skakat Kina ur dess stagnation och framtvingat djupa och senkomna förändringar. Det som till slut utlöste de revolutionära impulserna i Kinas städer och byar var kriget 1914-18, som utkämpades mellan västerländska makter på slagfält som fanns på en halv världs avstånd. Kina var oupplösligt indraget i världshändelserna och direkt drabbat av hur världsmakternas politik utvecklades. Kina å sin sida utövade inflytande på utgången av de stora strider som fördes utanför dess gränser, och som ofta gick över dess horisont. Dess bördor var en del av världssamhället kris i vårt århundrade.

Kina hade ställts inför behovet av att bryta med sitt förkapitalistiska förflutna och upprätta och definiera sig självt som nation. Detta mål hade i väst uppnåtts med 1700- och 1800-talets revolutioner. Sedan dess hade en hel historisk epok kommit emellan. Kapitalismen hade upprättat en arbetsdelning i världsmåttstock. Stora tekniska framsteg och kapitalets vidare expansion stötte nu emot de nationella skrankor som ursprungligen hade upprättats för att hjälpa till med att organisera den inre marknaden och de produktionssystem som hade livnärt den. Under två århundraden hade konkurrerande nationella grupper kämpat om marknader, för nya råvarukällor, för billig arbetskraft och för högre profiler. Ur dessa konflikter växte koloniala imperier fram. Vid slutet av 1800-talet hade alla ekonomiskt underutvecklade områden i världen blivit mer eller mindre underordnade de mer utvecklade länderna och oemotståndligt indragna i den kapitalistiska världsekonomins inflytelsesfär. Asien och Afrika blev skådeplatser för storskaliga ekonomiska, politiska och militära konflikter...

...Vid början av detta århundrade hade de produktivkrafter som skapats av detta system redan överskridit den nationella ekonomiska strukturen genom vilken den verkade. Koncentrerad ekonomisk makt inom nationerna utvecklades till internationella och världsomspännande monopol och karteller. Dessa demonstrerade på sitt eget sätt behovet av att de ekonomiska enheterna i världen utvidgades och gav upphov till de stora mellanstatliga konflikter som slutligen exploderade i det första världskriget 1914-18. Omfattningen av detta krig visade att jordklotet självt hade blivit den minsta möjliga enhet som måste förändras. Nationalstater, som var och en svartsjukt försökte bevara eller utöka sin andel av den krympande världs-

³ Jämför gärna med kapitel 2 i 1938 års upplaga, som finns på engelska på nätet, se föregående not.

ekonomin, kunde inte längre samexistera på ett fruktbart och fredligt sätt, utan var dömda till att ständigt befinna sig i konflikt med varandra. Det stora systemet med nationella politiska ekonomier hade upplevt en spektakulär tillväxt av produktivkrafterna under över tvåhundra år. Men nu hade det överlevt sin användbarhet. Detta är roten till världssamhällets kris i våra dagar. Alla omvälvningar under vårt sekel är symptom på denna kris, och den kinesiska revolutionen påverkades av alla dessa förhållanden och påtryckningar. Liksom resten av österns underkuvade länder hade Kina försökt bli en nation vid en tidpunkt då nationen som sådan hade upphört att vara det instrument som skapade fruktbart mänskligt framåtskridande. Kinas revolution måste bli en del i ansträngningarna att ersätta den internationella anarkin med ett nytt system som kunde omfatta hela jordklotet med en ordning som var mer socialt och ekonomiskt rationell, eller så måste Kina, tillsammans med resten av världen, genomlida svåra plågor av utdragen vanmakt. Så stod frågan som steg fram i global skala vid världskrigets slut 1918 och så har den stått sedan dess...

...Ryssland spelade en avgörande roll i händelseutvecklingen i Kina mellan 1924 och 1927. Omvänt utgjorde händelserna i Kina en kritisk episod i Rysslands egen utveckling. Denna periods historia, som är ämnet för denna bok, kan förklaras enbart i termer av växelspelet mellan de kinesiska och ryska revolutionerna. Dessa relationer, på respektive tid och plats, var ytterst komplexa. Dess huvuddrag tenderar nu dessutom att fördunklas för oss på grund av de många händelser och omvandlingar som har ägt rum sedan dess, särskilt när det gäller Rysslands roll som en faktor i världspolitiken. Det Sovjetunionen vi känner nu 1951, är en extremt nationalistisk totalitär stat som regerar med våld och polisterror och cyniskt manipulerar andra folk för att främja sina egna nationalistiska mål. En oligarkisk byråkrati regerar över Rysslands folk och ekonomi under förhållanden av fullständigt tyranni. Tillsammans med västkapitalismen, som är dödligt sjuk men hårdnackat vägrar att dö, utgör det ett enormt och fruktansvärt hinder på mänsklighetens väg mot frihet. Men detta Ryssland uppstod ingalunda fixt och färdigt 1917 från Lenins och hans bolsjevikparti. Det växte fram, under en rad år, ur Rysslands efterblivenhet och misslyckandena för revolutionerna på annat håll, särskilt i Europa omedelbart efter det första världskriget. I sina perspektiv och mål var bolsjevikrevolutionen inte nationalistisk, utan djupt internationalistisk...

...För Lenin och Trotskij betydde revolutionen inte bara slutet på tsarismen i Ryssland. Den förebådade kapitalismens undergång i hela världen. Den var, som de såg det, början på en ny värld som grundades på samhälleligt ägande av produktionsmedlen. Bolsjevikerna såg det inte alls som att de höll på att bygga en ny nationell makt i Ryssland. De strävade efter att få ett slut på all nationell makt. De var inte intresserade av att bygga ett nytt Ryssland, utan en ny värld. Deras revolution, trodde de, var den första i en rad socialistiska revolutioner som skulle ske runt om i världen. De såg sin egen revolution enbart som ett förspel. Segern i Ryssland innebar enbart, som de uppfattade det, att den svagaste länken i världskapitalismen brustit. Lenin sade, och upprepade tusentals gånger, att det socialistiska Ryssland inte ensamt skulle kunna överleva i en fientlig kapitalistisk värld. "Världsrevolutionen" var vare sig en effektivt full frasa, en biprodukt eller efterklokhet. Det var en nödvändighet, själva kärnan i deras hopp och förväntningar. Det var, trodde de, det enda sättet att bryta sig ur det mänskliga samhällets dödliga kris, att få ett slut på kriget om kolonier, marknader, råvaror och strategiska positioner i världen genom att organisera jordklotet så att dess fysiska och mänskliga resurser utnyttjades mer rationellt.

De trodde att de satte igång denna stora satsning när de upprättade "proletariatets diktatur" i Ryssland...

...Varken Lenin eller Trotskij kan beskrivas som liberala demokrater. Men ingen av dem var heller auktoritära odjur. Det är ett faktum, att Stalin, för att konsolidera sin makt, måste ersätta Lenins kompromisslösa internationalistiska idéer med en nationalistisk rysk doktrin av eget

märke. Han var tvungen att förvisa Trotskij och fängsla och till slut tillintetgöra hela ledarskapet i det bolsjevikiska parti som faktiskt genomförde revolutionen 1917. Stalin slog in på den vägen först efter Lenins död, men det är inte svårt att sätta tro till de bittra anmärkningar som Lenins änka, Krupskaja, gjorde 1927, att om Lenin hade levat då skulle han ha ruttnat i ett stalinistiskt fängelse. Det finns bevis för att Lenin under sina sista år, då han var sjuklig, var medveten om den avgrund som den ryska revolutionen höll på att falla ned i som ett resultat av dess isolering. Den polisstat som nu växte fram signalerade ett misslyckande, inte en seger, för hans idéer och hans ledarskap.

Av alla hans skrifter och tal framgår det helt klart att Lenin såg revolutionen i Ryssland som den första sammandrabbningen i en världsomfattande kamp som snart skulle flytta över till andra, viktigare skådeplatser. Han såg inbördeskriget i Ryssland som en uppehållande operation som skulle göra det möjligt för bolsjevikerna att sitta kvar vid makten tills arbetarrevolutionerna i Centraleuropa tog över ledningen för den antikapitalistiska kampen. I revolutionens intressen på annat håll, var Lenin beredd att göra de största offer: Vid Kommunistiska internationalens 2:a kongress i Moskva 1920, definierade Lenin internationalism som att "den proletära kampens intressen i ett land underordnas denna kamps intressen i världsmåttstock, och ... att den nation som förverkligar segern över bourgeoisin skall kunna och vilja bringa de största nationella offer för det internationella kapitalets störtande"...

[Isaacs beskriver sedan hur ett byråkratiskt skikt under åren 1923-27 tog makten i sovjetstaten vilket åtföljdes av att de internationalistiska målen fick en alltmer undanskymd plats i den sovjetiska politiken. I stället fick Sovjetunionens nationella intressen en allt större betydelse. Nederlaget för revolutionen i Tyskland 1923 spelade en stor roll i detta skeende]

...Nederlaget i Tyskland 1923 fick Kreml att med nytt intresse och nya beräkningar vända sina blickar mot Asien. I den stigande vågen av nationell och kolonial revolt i denna del av världen, hoppades man finna nya källor till diplomatiskt, politiskt och militärt stöd för Ryssland mot trycket från västmakterna under Storbritanniens ledning. De koloniala makterna utmanades under åren efter 1918 i nästan alla länder i Asien. Det ryska inflytandet var närvarande i många av dessa rörelser, även om det bara var som idé. Men geografins och tidpunktens omständigheter bestämde att Kina skulle bli huvudskådeplats för en aktiv rysk intervention. Här var möjligheterna att agera på både de diplomatiska och politiska nivåerna uppenbarligen mycket lovande: Den ryska bolsjevismen och den framväxande kinesiska nationalismen hade en gemensam fiende i England. De första sovjetiska närmandena till Kina var, slående nog, ansträngningar att etablera kontakt med alla grupper, alla militaristiska klickar eller politiker, som kunde visa sig vara beredda att förena sig med ryssarna mot brittena.

Det är måhända på sin plats att påminna läsaren om att vid den tidpunkt vi talar om ... var Storbritannien fortfarande världens dominerande stormakt. Britterna var fortfarande härskare över världens största imperium, och härskade fortfarande över haven. Storbritanniens nedgång var redan ett faktum, men det var ett faktum som inte erkändes, eller åtminstone envist bestreds. Överflyttningen av tyngdpunkten för världens affärer till andra sidan Atlanten, till Förenta staterna, var redan på gång, men USA hade ännu inte medgett detta för sig självt... På 1920-talet var det Storbritannien som hade stått i ledningen för väst i dess fientlighet mot det bolsjevikiska Ryssland. Det var också England, det brittiska imperiet, som var den främsta måltavlan för de nationella revolutionära rörelserna i Asien. I Kina var det Storbritannien som hade de största intressena att försvara, de mest privilegierade ställningarna. Den spirande kinesiska revolutionen riktade sig först och främst mot brittena. Det var detta som låg till grund för det samarbete som snart utvecklades mellan ryssarna och de kinesiska nationalisterna.

Men detta var på intet sätt enbart en upprepning av gamla mönster enligt vilka kinesiska politiska intressen försökte manövrera mellan makter som stred om inflytandet, eller att en utländsk makt försökte utnyttja en politisk fraktion i Kina för att gynna sina egna intressen mot en utländsk rival. Det ryska inflytande som kom att utövas på Kina innehöll även andra, nyare ingredienser, som gav det en helt annorlunda och unik historisk betydelse. Där fanns Oktoberrevolutionens prestige som ett historiskt faktum, liksom den ryska revolutionens underliggande idéer och deras betydelse för Kina. Dessa idéer, groteskt vanställda efter att ha filtrerats genom de nya Kreml-ledarnas sinnen, överfördes via de agenter, rådgivare och militära specialister som kom till Kina från Ryssland. Och så till sist har vi motsättningen mellan revolutionens dynamik i Kina och de mål och perspektiv som Kreml satte upp för denna revolution.

Till att börja med fanns där den ryska revolutionens faktum. Ryssland var, liksom Kina, ett mycket stort efterblivet land. Det var mer asiatiskt än europeiskt i egenskap av sin despotism och när det gällde karaktären av sin ekonomi. De ryska bönderna hade rest sig i ett gigantiskt uppror som hade smält samman med de revolutionära strömningarna i armén och i städerna, hade störtat tsaren, förkastat de moderata ledarna, anslutit sig till bolsjevikerna, och slagit tillbaka västmakternas förenade styrkor under fyra år. Detta var någonting som kineserna direkt kunde översätta till de egna förhållandena, oavsett om det var den kinesiske bonden som led under utpressning från jordägare och autokratiska militarister, eller den kinesiske intellektuelle som plågades av att hans land kontrollerades av samma västmakter och samma Japan som hade försökt krossa den ryska revolutionen. Detta nya Ryssland hade under 1920 och 1921 avskaffat alla ojämlika fördrag som den tsaristiska regimen hade påtvingat Kina i det förgångna. Det hade erbjudit Kina vänskap baserad på fullständig politisk jämlikhet.

Kontrasten mellan denna attityd och västmakternas var mycket övertygande. Tron på den goda viljan hos världskrigets segermakter skingrades snabbt av händelseutvecklingen. Upptäckten att stormakterna inte hade för avsikt att tillämpa idén om självbestämmande på Kina fick kineser av alla klasser att vända blickarna mot Ryssland, antingen genom de dimmiga ögonen hos inspirerade revolutionärer eller med de beräknande ögonen hos män om sökte efter en motvikt till västerländska påtryckningar. Den första stora svallvågen i den kinesiska revolutionen hade kommit 1919, när nationalistiska studenter, med stöd av arbetare i städerna, reste sig i protest mot Versaillesfreden och mot de korrupta kinesiska politiker som ville kapitulera för Japan. Denna nya strömning i Kinas liv och de nya revolutionära impulser som strålade ut från Ryssland fann snabbt en gemensam väg, skapade en stor politisk strömstyrka och sända kraftiga stötar genom Kinas hela politiska struktur, och förresten hela Östern.

Oktoberrevolutionen erbjöd mer än ett exempel för det kinesiska folket. Det föreföll vara ett framgångsrikt test, i enorm skala, av idéer som hade särskild betydelse för Kina. Marxistiskt tänkande hade redan börjat spridas bland kinesiska intellektuella, via den väg som öppnats i kinesiska bibliotek och universitet en generation tidigare av Huxley, Spencer och Mill. Som en politisk och ekonomisk analys av det västerländska industrisamhället verkade dessa idéer bara vara indirekt tillämpbara på Kina. Marx få anspelningar på Kina utvecklades aldrig till fullo och var föga förstådda. Men nu hade de silats genom Rysslands erfarenheter, som åtminstone var en halv-asiatisk nation med en huvudsakligen efterbliven bondeekonomi och behärskat av sammanflätade kapitalistiska och förkapitalistiska ekonomiska förhållanden som inte var alltför olika de i Kina. De idéer som härrörde från Marx, vilka utvecklades i polemik mellan Lenin och Trotskij och testades i Ryssland 1905 och 1917, kan i huvudsak reduceras till följande: Att i en värld som var mogen för socialismen, måste ett efterblivet land göra språnget från sitt förkapitalistiska förgångna till tröskeln av sin socialistiska framtid; att bourgeoisin eller kapitalistklassen i vardande inte var förmögen att leda landet genom dessa

förändringar; att det var både möjligt och nödvändigt att nu hoppa över stadiet med kapitalism och borgerlig-demokrati; att detta kunde åstadkommas om arbetarklassen i städerna knuffade år sidan de tilltänkta byggarna av ett nationellt kapitalistisk system, tog över ledningen för bönderna och säkerställde att de gamla jordbruksförhållandena bröts upp. När detta uppnåts skulle arbetarna vid makten kunna gripa sig an med att ta över landets ekonomi och politiska institutioner på en ny grundval av socialistiska äganderättsförhållanden. Storskalig urban industrialisering skulle i sinom tid medföra att även jordbruket industrialiserades och att arbetarna på landet och i staden skulle få ett nytt och mer harmoniskt förhållande som främjades av en höjd levnadsstandard. Men – och detta var en avgörande förutsättning – detta skulle bli möjligt enbart i en värld som höll på att bygga socialismen. Det kunde inte åstadkommas i ett land, särskilt inte i ett efterblivet land, utan enbart genom samarbete mellan de efterblivna länderna med åtminstone något av världens mer utvecklade länder och genom att ”skapa en enhetlig världshushållning efter en gemensam plan vilken regleras av alla nationers proletariat.” [Tesar och supplement i nationalitets- och kolonialfrågan”]

I mer precisa marxistiska termer kan det uttryckas så här: Med en värld som i sin helhet är mogen för socialismen, öppnas ett helt nytt politiskt perspektiv för de efterblivna länderna som ännu inte genomfört den borgerliga revolutionens uppgifter, dvs. uppnått nationellt oberoende och enande, och brutit ned de förkapitalistiska ekonomiska formerna på landsbygden. Dessa uppgifter kan nu slutföras enbart via en proletär revolution, som äger rum i ett sammanhang där de mer utvecklade länderna i världen omvandlas från kapitalistiska till socialistiska stater. Under dessa omständigheter skulle rent nationella eller antikoloniala revolutioner i de efterblivna länderna tendera att ”växa över” i socialistiska revolutioner. Denna process skulle innebära att stadier smälte samman eller sammanpressades, den borgerliga i den proletära och den i sin tur i världsrevolutionen. Detta var i grund och botten teorin om ”permanent revolutionen” som utvecklades av Trotskij. Vid tiden för själva revolutionen sammansmälte den med Lenins idéer och gjorde slut på årtal av hård polemik dem emellan. Den utgjorde grunden i Kommunistiska internationalens uppfattning och den tillämpades omedelbart på strategin i världsmåttstock, som bolsjevikerna såg den efter segern i Ryssland. Kampen för att störta kapitalismen i det utvecklade väst, som utlöstes av segern i Ryssland, skulle gå hand i hand med kampen för nationell befrielse i de underkuvade länderna i Asien och Afrika. Med vägledning och hjälp från de utvecklade länderna skulle de asiatiska och afrikanska folken kunna stiga upp ur sina olika stadier av efterblivenhet och direkt ansluta sig till den socialistiska reorganisationen av världens produktivkrafter, och helt hoppa över kapitalismens mellanliggande stadium.

För Kina hade dessa idéer en unik och överväldigande betydelse. De öppnade en väg genom det som annars var en slät vägg. Världen hade ingen plats att erbjuda Kina som en ny och fri nationell stat baserad på en fritt fungerande kapitalistisk ekonomi. Hoppet att de kinesiska kapitalisterna skulle åstadkomma nationell suveränitet kolliderade med de utländska makternas ekonomiska och territoriella positioner. Kinas hopp om expansion på en kapitalistisk grundval kolliderade med den överlägsna konkurrenskraften hos det utländska kapitalet, som var mycket mer intresserat av att pressa ut omedelbar profit från kinesiska råvaror och billig arbetskraft, med hjälp av kolonial exploatering av klassiskt snitt, än att systematiskt utveckla en ny och produktiv ekonomi för det kinesiska folket i dess helhet. Slutligen kunde den härskande klassen i Kina inte av egen kraft vitalisera den interna kinesiska marknaden utan att lösa jordproblemet, och den kunde inte lösa jordproblemet, som vi har sett, utan att förstöra sig själv. Men uppkomsten i Kinas städer av en arbetarklass av avsevärd storlek och tyngd i samhället, erbjöd den ryska revolutionens underliggande idéer en radikalt ny utgångspunkt.

Vid Kommunistiska internationalens andra kongress utarbetade Lenin i avsevärd detalj tillämpningen av dessa idéer för de koloniala och halvkoloniala länderna. Han lade fram dem i

form av den strategi som borde föras av Komintern och de kommunistiska partier som nu höll på att bildas i de olika länderna i Asien. Kongressresolutionen betonade den skillnad som måste göras mellan de borgerliga nationalistiska rörelserna, som skulle försöka kompromissa med imperialismen, och de revolutionära nationalistiska rörelserna som skulle kämpa mot imperialismen till det bittra slutet för att lösa de mest brännande inrikespolitiska sociala och ekonomiska problemen. I sina teser skrivna för kongressen definierade Lenin relationerna mellan dessa två tendenser av kolonial nationalism och föreslog en strategi och taktik som skulle följas av de kommunistiska partierna i den koloniala kampen. Eftersom detta var stötestenen i de problem som utvecklades i Kina under de påföljande åren, är det viktigt att här citera dem utförligt:

Det är i synnerhet nödvändigt att stödja bonderörelsen i de efterblivna länderna mot storgodsägarna och alla former och kvarlevor av feodalismen; man måste framför allt sträva efter att ge bonderörelsen en så revolutionär karaktär som möjligt, och om möjligt organisera bönderna och alla exploaterade i sovjeterna...

Kommunistiska Internationals har skyldighet att stödja de revolutionära rörelserna i kolonierna och de efterblivna länderna blott för det ändamålet att samla beståndsdelarna av de blivande kommunistiska partierna – de verkliga och ej blott till namnet kommunistiska – i alla efterblivna länder och fostra dem till medvetande om sina särskilda uppgifter, nämligen kampen mot de borgerliga-demokratiska riktningarna inom ifrågavarande länder. Kommunistiska Internationals skall samtycka till ett tillfälligt sammangående, ja till och med ett förbund med den revolutionära rörelsen i kolonierna och i efterblivna länder, men får ej sammansmälta med dem, utan måste obetingat upprätthålla den proletära rörelsens självständiga karaktär – om också blott i dess primitiva form.

För att varna för risken att ”tas på släp” av nationella borgerliga rörelser, vilka försökte utnyttja den ryska revolutionens prestige, kom Lenin med en bestämd uppmaning att föra ”en beslutsam kamp mot försöket att ge en kommunistisk förklädning åt de icke verkligt kommunistiska frihetsrörelserna i efterblivna länder”. I ett supplement, till vilket M. N. Roy under Lenins översyn skrev utkastet, och som presenterades av Lenin vid Kominterns andra kongress, preciserades denna varning sålunda:

Man kan konstatera två rörelser, vilka för varje dag alltmer skiljer sig från varandra. Den ena är den borgerlig-demokratiska nationalistiska rörelsen som följer den politiska oavhängighetens program under bibehållandet av den kapitalistiska samhällsordningen, den andra är de egendomslösa böndernas kamp för sin befrielse från varje slags utsugning. Den förra rörelsen försöker, ofta med framgång, att kontrollera den andra; Kommunistiska Internationals återigen måste kämpa mot all dylik kontroll, och klassmedvetandets utvecklande hos koloniernas arbetarmassor måste i enlighet därmed inriktas på störtandet av den utländska kapitalismen. Den viktigaste och nödvändigaste uppgiften är i varje fall framskapandet av kommunistiska organisationer av bönder och arbetare, för att föra dem till revolution och upprättande av sovjetrepublik. På så sätt kommer folkmassorna i de efterblivna länderna att ansluta sig till kommunismen, icke genom den kapitalistiska utvecklingen, utan genom klassmedvetandets utveckling under det målmedvetna proletariats i de utvecklade länderna ledning.

Den reella styrkan, fundamentet i frigörelsekampen, låter i kolonierna icke tvinga sig in i den borgerlig-demokratiska nationalismens trånga ram. I största delen av kolonierna existerar redan organiserade revolutionära partier, vilka arbetar i intim förening med arbetarmassorna. Kommunistiska partiet måste återupprätta förbindelsen med den revolutionära rörelsen i kolonierna genom förmedling av dessa grupper och partier, ty de utgör arbetarklassens förtrupp. För närvarande är de ej talrika, men uttrycker likväl massornas vilja. De olika imperialistiska ländernas kommunistiska partier måste arbeta i intimaste kontakt med de politiska partierna i kolonierna och genom dessa stödja, materiellt och moraliskt, hela den revolutionära rörelsen.

Under första tiden kommer revolutionen i kolonierna icke att vara någon kommunistisk revolution; men om den kommunistiska förtruppen från början träder i spetsen kommer de revolutionära

massorna att föras på den riktiga vägen, på vilken de genom att så småningom samla revolutionära erfarenheter kommer att nå det utstakade målet. Det vore ett fel att genast vilja avgöra agrarfrågan efter rent kommunistiska principer. På det första utvecklingssteget måste revolutionen i kolonierna genomföras efter de rent småborgerliga reformistiska fordringarnas program, såsom exempelvis jordens fördelning etc. Men därav följer icke att ledningen i kolonierna skall befinna sig i de borgerliga demokraternas händer. Tvärtom måste de proletära partierna bedriva en intensiv propaganda för de kommunistiska idéerna och vid första möjlighet organisera arbetare- och bonderåd. Dessa råd måste arbeta på samma sätt som sovjetrepublikerna i de framåtskridna kapitalistiska länderna för att framkalla den kapitalistiska samhällsordningens slutgiltiga störtande över hela världen.

Sammanfattningsvis föreslog Lenin kommunisterna i kolonierna att koncentrera sig på att bygga upp arbetarpartier, även om dessa endast var embryonala. Partierna skulle rikta in sig på att ge bönderna radikalast möjliga ledning. De hade att till varje pris bevara sitt eget politiska oberoende, även då de samarbetade med borgerliga nationalistiska grupper. De måste värja sig mot att sväljas av dessa grupper, vars syften ej var att förändra samhället utan endast att åstadkomma fördelaktigare avtal med de utländska herrarna.

Detta var kraftfulla idéer och råd. Översatt till kinesiska politiska förhållanden och omständigheter som de tedde sig år 1923, skulle de ha lett till resultat som ingen nu kan mäta. Men faktum är att trots att den ryska revolutionen kom att åtnjuta en enorm auktoritet och prestige i Kina, kom dess grundläggande idéer aldrig fram där, de överfördes aldrig på kinesiska förhållanden och de tillämpades aldrig självständigt; utan kom att utprovas i Kina endast genom sin negation. Kommunisterna under rysk ledning följde inte några av de råd Lenin gav utan lyckades med konststycket att gå i varje fälla han varnade dem för. De låstes av det faktum att då Ryssland aktivt intervenerade i Kina var den ryska revolutionen själv redan på full reträtt och det nya nationalistiska Ryssland hade börjat växa fram. I och med att 1923 års tyska resning bröt samman trängdes den sovjetiska byråkratin, som vi har sett, tillbaka från Europas gränser. Den kom inte till Fjärran Östern på jakt efter nya proletära erövringar, utan sökte nya allierade, nya bålverk, nya fronter där den kunde dämpa det fientliga trycket från västmakterna i allmänhet och England i synnerhet. För att åstadkomma detta, använde man sig fortfarande av den internationella socialistiska revolutionens termer men dessa förvrängdes på ett groteskt vis för att tjäna den ryska statens nationella intressen.

Det vore svårt att i allt detta mäta graden av medveten cynism som säkert fanns bland männen i toppen. Men det var i vilket fall som helst en enkel sak för den sovjetiska byråkratin att börja likställa internationella revolutionära strävanden med sina egna snäva intressen. Ryssland utgjorde världsrevolutionens förtrupp: allting som var bra för Ryssland var bra för världsrevolutionen; byråkratin representerade Ryssland; följaktligen var allt som var bra för byråkratin bra för Ryssland. Genom en nästan naturlig och oundviklig förskjutning av tyngdpunkten hade byråkratin i Kreml börjat se folkrörelser utomlands som verktyg att manipuleras för egna syften. Man kom att anse att utländska kommunisters främsta funktion var att gå den ryska diplomatins ärenden. På samma vis kom Stalin och de andra nya ledarna, när de övergav bolsjevismens ursprungliga grundtankar, att förlora de idéer ur sikte som givit dem makten. De hade endast vagt förstått vad som skett i 1917 års revolution. Lenin hade kommit tillbaka från utlandet och praktiskt taget tvingat dem att följa hans kurs. Så fort inbördeskriget var vunnet lyckades de utan större svårigheter att först etablera sin makt över bolsjevikpartiet och sedan, på ett allt mer diktatoriskt vis, över folket och nationen. När det gällde att intervensera i folkliga rörelser utomlands bidrog de med föga mer än den till synes listiga psykologin hos manipulatorer som tror att starka sociala krafter i rörelse mekaniskt svarar på deras pedantiska och egennyttiga föreställningar.

Det måste emellertid betonas, att medan denna förskjutning av makt och tyngdpunkt

ägde rum, hade den ingalunda antagit den brutala och cyniska natur som skulle utmärka sovjetisk politik och sovjetiskt agerande under senare år. Till att börja med var Ryssland mycket svagare. 1924 var man fortfarande tvungen att i högre grad lita till idéers attraktionskraft än till den egna råstyrkan, och när det gällde idéer och revolutionär strategi var Stalin ute på hal is. Kremls sätt att närma sig händelserna i Kina var år 1924 på sätt och vis mer närsynt än illvilligt, och vittnade om ett stort mått av självbedrägeri. Ryska ledare som Josef Stalin och Nikolaj Bucharin, vilka aldrig förstått hur de borgerliga och proletära revolutionerna i Ryssland hade smält samman, övergick några år senare till att hålla fast vid föreställningen om den revolutionära processens klart åtskilda stadier när det gällde Kina. Eftersom de desperat ville omvända den kinesiska borgarklassen till att bli en rysk allierad, gav de sig till att förläna denna klass en outtömlig revolutionär kapacitet. På grund av djup okunnighet om Kinas verkliga sociala fysiologi, övertygade de sig själva om, att det förelåg en oåterkallelig konflikt mellan Kinas nationella bourgeoisie och västvärldens imperialister. De klädde denna övertygelse i ideologiska spetsfundigheter, som reducerade människor till robotar och idéer till livlösa dogmer. De var övertygade om att allt de hade att göra var att ställa en stark massrörelse till de kinesiska nationalistledarnas förfogande, och för att uppnå detta var de redo att offra allt som stod i deras väg, inklusive de kinesiska kommunisterna.

Både KKP och Kreml har utvecklats sedan händelserna åren 1926-27. Båda har lämnat de tidiga dagarnas naivitet bakom sig. Båda har härdats i krig och formats av framgångsrikt maktutövande. De kinesiska kommunisterna förblir Kreml ritualistiskt trogna, men det välbevarade minnet av gångna nederlag, i huvudsak föranledda av ryska diktat, är alltid i det tysta vara närvarande i deras nuvarande ömsesidiga relationer. Kreml har för sin egen del omvandlat Ryssland till en världsmakt av första rang. Härdat i den totalitära statens form, använder det sträng polisterror och militär styrka som sin auktoritets främsta verktyg. Utomlands underminerar och utnyttjar man folkrörelser för egna syften och man har blivit betydligt vanare vid att cyniskt manövrera utländska kommunister på det internationella schackbrädet. Man brukar dem som spioner, marionetter och redskap i rent ryska syften. Detta Ryssland växte fram ur en historia i vilken den kinesiska revolutionen 1925-27 utgjorde en viktig händelse. Men den utvecklingen hade vid den tiden bara börjat. De händelser som här behandlats tilldrog sig mindre än tio år efter den ryska oktoberrevolutionen. Dagens extremt nationalistiska, totalitära stat hade då just börjat ta form ur oktoberdrömmens aska. Med historiens mått mätt är den tid som sedan dess förflutit kort, och tendensen att räta ut utvecklingens krokiga väg till en rak linje har varit svår att motstå. Att tilldela det 1924 framväxande Ryssland alla de egenskaper vilka kännetecknar det utvecklade Ryssland av år 1951 skulle dock i detta fall vara att våldföra sig på den mellanliggande periodens verkliga historia, och att göra stora och avgörande skeenden nästan omöjliga att förstå. Tragedin i den kinesiska revolutionen åren 1925-1927 låg just i det faktum att den ägde rum under samma period som då den nationella diktaturen i Ryssland växte fram. Hade den inträffat några år tidigare, skulle hela historiens gång varit annorlunda.

Sålunda måste man inse att, trots att mängder av personer fortfarande sugas in i den ryska politiska sfären genom dragningskraften hos de mumifierade kvarlevorna av 1917 års revolutionära idéer, så var lockelsen betydligt mer berättigad 1924-27, när dessa idéer och impulser ännu ej kvävts och de verkliga dragen hos det ryska s.k. ”proletariatets diktatur” ännu ej var synliga. Några av de rådgivare och specialister från Sovjet och Komintern som välldes in i Kina 1924 betraktade sig otvivelaktigt fortfarande som socialister och revolutionärer, trots att de redan var föga mer än Sovjetunionens diplomatiska agenter. Under förvandling av att tjäna den kinesiska revolutionen kom de att tjäna ryska nationella intressen varigenom de ledde det kinesiska folket mot en katastrof.

De kinesiska arbetarna hade redan spontant slagit in på den revolutionära vägen. De impulser som de sände ut från städerna började redan sätta stora skikt av bönderna i rörelse. Kinesiska industriidkare och handelsmän, vars förhoppningar om expansion var i gungning, försökte redan dölja sig, som Lenin sade, bakom kommunismens auktoritet. På några få år reste sig en enorm massrörelse från de kinesiska städernas gator och den slitna kinesiska landsbygden. Den hotade att förstöra allt som var korrumpert och ruttet i det kinesiska samhället. Ryssland intervenerade i denna rörelse och förhindrade att den bröt sig loss från de exploaterande klassernas grepp, vilket samtidigt innebar att man ofrivilligt omintetgjorde de egna målen. Resultatet blev att den kinesiska revolutionen stoppades i sitt uppsving, de nya folkliga organisationerna slogs sönder, deras ledare mejades ner. Sådan var den grymma ironin, sådan var den kinesiska revolutionens tragedi

Översättning: *Martin Fahlgren* (större delen) och *Michael Schoenhals* (de delar som ingick i Harts antologi)